

LITERATURA

BAKARDADEAREN ISPILU ETA BAKARDADERAKO SOSTENGU

"Gurpilik erabili ez duten zibilizazio garrantzitsuak existitu dira, baina ez dago istoriorik kontatu ez duen zibilizaziorik", hala dio Ursula K. Leguin autoreak. Literatura, gizakiak gizakiari gizakia izatea zer den kontatzeko tresna dela entzun diot sarri Josune Muñoz. Lerrootan bakardadea autore desberdinek nola kontatu duten aztertuko dugu batetik; eta bestetik, hutsuneak eta isiltasunak literaturarekin nola bete, esan eta akonpainatzen diren ikusiko dugu.

 AINHOA ALDAZABAL GALLASTEGUI

Bakardadea jendarte modernoetako gaitz geroz eta ohikoagoa da, eta indibidualizazioa sistema kapitalista eta patriarkalaren ondorio logikoa besterik ez da. Erresuma Batuak 2018an sortu zuen Bakardadearen ministerioa, eta Japoniak 2021ean. Bakarrik sentitzen den jende kopurua kezagarria delako hartu dute erabaki hori, desiratu gabeko bakardadeak ondorio fisiko, emozional eta psikologikoak dituela frogatzen duten ikerketek alerta piztu baitute. COVID-19aren pandemiaren itxialdian isolamendu egoerak goia jo zuen: bakarrik bizi zen jendeak ezin izan zuen bi hilabetez inor ukitu; zahar etxeetan zeuden adinekoek ezin izan zuten jaso senideen bisitarik eta maitasunik; haurdunek ezin izan zuten inoren hatsa gertu eduki erditu bitartean; eta ezin izan genituen hildakoak agurtu. Adibide batzuk jartzearren.

Bestalde, bizi dugun garaia teknologiak eta digitalizazioak baldintzatzen duenez, gure arteko harremanak sare sozialek baldintzatutakoak dira. Hiperkonektatuta gaude, baina bakarrik sentitzen gara. Egun bakarrean 30 pertsonarekin egin dezakegu berba Whatsapp-ez; eta Instagram bidez jakin dezakegu gure lagun minak zer gosaldu duen edo kasik agurtzen ez dugun bizilagunak crossfit klasea izan duela. Baina lotara sartu aurretik ez dugu ia ezer oroitu eta sarri hutsune sentazio handi batek harrapatuko gaitu. Eta Youtube-ko bideoak ikusten hartuko gaitu loak.

Hainbat diziplinatako autoreak hasiak dira planteamenduak argitaratzen: *In-vulnerables e invertebrados* (Zauriezinak eta ornogabeak; Anagrama, 2022) argitaratu du Lola Lopez Mondejarrek eta *La corriente de la historia* (Historiaren korrontea; *Traficantes de sueños*, 2022) Almudena Hernandok. Horien arabera,

kapitalismo neoliberalaren, patriarkatuaren eta digitalizazioaren koktelak indibidualizazioa areagotzen du, hau eraginda: identitate erlazionalak baztertea, eta beraz, komunitatearen, taldearen zein kolektibotasunaren balioak gutxietea. Zaintzarena, esaterako.

Arrazoi askorengatik senti gaitetzke bakarrik: maite genuen norbait galdu dugulako, gure bizi proiektua eta inguruan ditugun lagunena desberdina delako, bizitzari zentzua aurkitzen ez diogulako... Bakardadearen konplexutasunak barruraino hartu nauenetan hiru estrategia erabili izan ditut nik, oso oinarritzkoak izateagatik tuntunak eman dezaketanak, baina zentzudunak ere badirenak. Lehenengo: pertsonekin fisikoki elkartzea da –lagunekin, senideekin, gimnasioko ezagunekin edo lankideekin–. Bigarrena: literatura irakurtzea, liburuek konpainia egiten baitigute eta gure barne mundua aberastu. Eta hirugarrena sormena da:

idaztea, marraztea, eskuekin lan egitea. Finean, edertasuna kontenplatzea eta mina artean transformatzea.

Estrategia horiek jasoak daude literaturan, eta bakoitzaren zenbait adibide ekarriko ditut. Lehenengo strategiaren adibidea jasotzen du *Las dos ancianas* (Adineko bi emakumeak; B de bolsillo, 2009) lanak. Vela Wallisek Amerikako jatorrizko biztanleen ahozko literaturatik jasotako liburua da. Komunitate nomada batek denboraldi luzea darama gosea pasatzen, eta liderrak erabakitzen du bi andre zaharrenak taldetik botatzea, egiten duten ekarpena txikia dela iritzita. Elikatu beharreko bi aho gutxiago izango dira horrela, eta gainera, seguru dago lehenago ala beranduago hil egingo direla. Istorioan zehar komunitaterik gabe geratzen diren bi andre zaharren mina eta amorrua ikusten baditugu ere, biziraupenerako egin behar dituzten lan guztiak hartzen dute kontakizunaren zati handiena. Salbazioak ezinezkoa dirudien arren, bi kontuk ahalbidetzen die bizirautea: zaharrak izanik pilatutako esperientzia eta jakinduriak; eta bata besteari egiten dion konpainiak.

Senarrak abandonatu ostean dolu prozesu bete-betean dagoen emakume baten egun bat kontatzen du Arantxa Urretabizkaiaren *Zergatik panpox* (Erein, 1997) liburua. Ama da protagonista, eta bere barne bakarriketaren testigu gara irakurleak, hori izanik beregandik kanpo gertatzen dena baino pisu gehiago daukan aspektua. Bakarrik dago, bakarrik sentitzen da, eta tonu goibela erabiltzen du. Mariama Ba senegaldarraren *Une si longue lettre* (Hain gutun luzea; Le serpent a plumes, 2015) liburua oso desberdina izanagatik ere premisa berarekin hasten da: bere senarrak, bera baino gazteagoa den neska batengatik abandonatu du Ramatoulay, eta honek bere lagun minari idazten dion eskutitz luzeak osatzen du liburua. Mina eta tristura present daude hemen ere, eta amorrua ere bai.

Baina Urretabizkaiaren liburuan dagoen bakardade sentsazioa leunagoa da askoz. Zergatik? Behinik behin, egoera antzekoa bizi izan zuen lagunaren sos-

tengua duelako. Eta irakurri, erantzun eta ulertuko duen laguna existitzen dela jakite hutsak egoeraren pertzepzio osoa aldatzen duelako.

Bakardade sentipenari aurre egiteko aipatu dudan bigarren estrategia irakurtzea da. Batzuetan gizakiarenganako konfiantza galtzen dugu, eta fikzioa da ontasuna eta goxotasuna bilatzeko modu bakarra. Jeanette Winterson-en liburu autobiografikoa da adibide garbia: *Why Be Happy When You Could Be Normal?* (Zergatik izan zorionsua normala izan zaitezkeenean?; Hardcover, 2011). Adopzioan hartu duen familia ultrakatolikoa eta zorrotza da, amak ez du plazerarekin zerikusia duen ezer onartzen (sexua, adiskidetasuna, liburuak), ez dute maitasun keinurik berarentzat eta, beraz, bakarrik sentitzen den nerabea da Winterson. Auzoko liburutegia, liburutegia eta liburuak dira bizitza salbatuko dioten elementuak. "Liburuek ez dute etxea egiten, etxea dira bere horretan; ate batekin bezala egiten dugu: liburu bat irekitzen dugu eta sartu egiten gara. Barnean espazio eta denbora ezberdin bat dago", irakur diezaiogegu autoreari.

Hirugarren estrategia gisa aipatu dugu bakardade sentimendu hura sortu duten gertakariez idaztea. Gertakariak obra artistiko batean transformatzea, alegia. Izugarri luza ninteke hemen, baina adibide bi ekarriko ditut. Alba de Cespedesen *Quaderno Proibito* (Debekatutako koadernoak; Mondadori, 2022) eleberriak 1950eko hamarkadako Italian kokatutako istorioa jasotzen du.

Etxeko lau pareten artean emazte eta ama roletan itota sentitzen den emakumeak idatzitako egunerokoa da: nondik datorkion ez dakien bulkada bati kasu eginez erosten du koadernoak, eta bertan idazten ditu bere frustrazio eta ametsak. Horrela baretuko du bizitza horretan itxita egoteak eragiten dion estutasuna. Catherine Meurisseren *La Légèreté* (Arintasuna; Hardcover, 2016) komikiak autotreak berak bizi izan zuen egoera kontatzen du. Bikotekideak utzi ostean, gau negarrez pasa zuen eta goizean lokartu egin zen: ordubete berandu iritsi zen bere lantokia zen Charlie Hebdoko egoitzara. Iritsi zenerako atentatuak eginak zituzten, eta bere lankide guztiak hilda zeuden. Komiki honetan bizirik gelditzen denaren hasierako kulpa eta galderak aurkituko ditugu. Inork ulertu ezin duenaren bakardadea eta barne-hutsa. Bizitzara berriz konektatzeko asmoz Erromara egiten duen bidaia edertasunaren bilaketa da: arkitekturak, pinturak, eskulturak eta berdeguneek ordena emozionala berrezartzen laguntzen diote. Artea kontenplatzeak bere sormena estimulatu du, eta terapeutaren gomendioz bizi izandakoaren istorioa kontatzen du hainbat teknika erabiltzen dituen komiki zoragarrian.

Bakardadea emozio konplexua da, bereziki hautatua ez denean. Gehienetan beste sentimendu batzuk lagunduta etortzen baita: lotsa, kulpa, tristura, amorrua edo nahasmena, besteak beste. Liburu batean pertsonaia gogoangarri asko egon daiteke, bakarrik gaudenean konpainia egiteko prest. ●

